

FATABUREN 1972

fataburen

Nordiska museets och Skansens årsbok 1972

Redaktion: Christian Axel-Nilsson · Nils Erik Bæhrendtz ·

Sam Owen Jansson · Skans Torsten Nilsson

Layout: Torsten Stååf

Tryck: Tryckeribolaget Ivar Hæggström AB 1972

ISBN 91 7108 057 0

Omslagets färgplansch återger Julius Kronbergs porträtt av Artur Hazelius.
Det är i Nordiska museets ägo.

Ernst Manker

1893–1972

Åren 1939 till 1961, det vill säga halva sitt forskarliv, tjänstgjorde Ernst Manker vid Nordiska museet som föreståndare för Lapska avdelningen. Under 14 år dessförinnan hade han grundligt meriterat sig för att bli utsedd till förste innehavare av denna tjänst, vars inrättande föregicks av en rätt uppmärksam diskussion om den skulle förläggas till Nordiska museet eller till Etnografiska Museet. Själv ansåg Manker, att sameforskningen borde ske inom ramen för nordisk etnologi, då samekulturen i väsentlig grad utgjorde en del av den nordiska kulturtraditionen. Hans åsikt hade tyngd, då han var etnograf och sedan 1926 utfört sina fältforskningar bland samerna som representant för Etnografiska Museet. Han hade där till erfarenhet av att sammankopplingen med utomeuropeiska folk som negrer, indianer och söderhavsfolk av många samer upplevdes som degraderande, som om samerna också var »exotiska» i stället för »vanliga» människor. I våra dagar kan det vara svårt att riktigt fatta allvaret i den förr förhärskande nedlåtenheten, eftersom man numera uttrycker sig ganska välartat om samerna, och dessa fått en stark känsla av samhörighet med andra minoritetsfolk världen över. Det ekonomiska trycket i form av expropriationer och andra över-

grepp från storsamhället fortsätter visserligen men är numera svårare att genomföra på grund av att samerna blivit bättre organiserade. Ernst Manker hör till dem som hårdast arbetat för att öka respekten för samerna som minoritetsfolk, och han har därvid begagnat sig av både vetenskapliga fakta och konstnärliga uttrycksmedel. En av samernas ledare skrev 1933 i *Samefolkets Egen Tidning* att Manker dokumenterat sig som en samvetsgrann »upptäckare» av intressanta och förbisedda sidor i samernas liv och att han var »mannen med det vakna, sanningsälskande intellektet och det varma, sympatiska hjärtat».

Med Nordiska museets resurser som grund kunde Manker börja genomföra en ovanligt allsidig inventering av samekulturen i Sverige. Först organiserade han föremålssamlingen, som han i viktiga avseenden kompletterade genom depositioner från andra museer. Likaså byggde han från början upp ett särskilt lapskt arkiv genom utbrytning av material från Nordiska museets allmänna arkiv. Nu hade han utgångsmaterialet väl samlat för såväl information som planering av kompletterande forskning och insamlingar. År 1943 kunde han så äntligen ta itu med huvuduppgiften, den att skaffa fram en praktisk översikt över de förhållanden hos de svenska

fjäll- och skogssamerna, som var av betydelse för kulturjämförelser. I ett nät byggt på de renskötselsamverkande familjegrupperna, »sitorna», infångades 1943–1947 stora och små uppgifter om aktuella och forna former för ekonomi och samhällsliv. Resultaten redovisades framförallt i två stora monografier i Nordiska museets vetenskapliga serie *Acta Lapponica*: »The Nomadism of the Swedish Mountain Lapps» (Vol. 7, 1953) och »Skogslapparna i Sverige» (Vol. 18, 1968). En kort sammanfattning av resultaten från övriga lappmarksinventeringar under Ernst Mankers ledning återfinns i *Fataburen* 1965. Ett begrepp om Mankers enorma produktion som vetenskaplig och skönlitterär författare ges av den förteckning över »Ernst Mankers tryckta skrifter 1925–1963», som museet publicerade 1964.

Arbetskraften förblev obruten efter pensioneringen. Förutom lapska ämnen behandlade han alltmer kulturen på Tjörn, fädernas ö, där han själv var född. Redan som ung bonde hade han publicerat många artiklar om framförallt praktiska jordbrukarproblem. Hans liv hade en spännvidd mellan det praktiska och det teoretiska, som han medvetet utnyttjade i sitt skivarbete så, att det blev brukbart och skönt på samma gång.